

6. Ларреше Ж.К. Система оценки эффективности маркетинговой деятельности [Электронный ресурс] - Режим доступа: http://www.elitarium.ru/2006/03/17/sistema_ocenki_jeffektivnosti_marketingovoj_deyatelnosti.html.

7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 "Нематеріальні активи" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_050.

8. Немировский И.Б. Система сбалансированных показателей: внедрение, оценка деятельности компании / И.Б. Немировский, И.А. Старожукова. - Киев: АБЕРС, 2008. - 224 с.

9. Рудченко Ю.С. Удосконалення облікового забезпечення вартісної оцінки торговельної марки / Ю.С. Рудченко // Облік і фінанси АПК. - 2006. - № 8. - С. 76-84.

10. Тимощук С. Особенности определения расходов и их состав / С.Тимощук // Вестник налоговой службы Украины. - 2012. - № 2 [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/122/fromarchive/1>.

11. Цзи И. Формирование и развитие коммуникационных резервов повышения качества продукции промышленного предприятия: [монография] / И. Цзи. - Тамбов: ТГТУ, 2007. - 120 с.

12. Харченко Т.Г. Формування системи комунікацій промислового підприємства / Т.Г. Харченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. Збірник наукових праць. - 2011. - Т. 3. - С. 329-334.

13. Kotler P. Marketing Managemnt / P. Kotler. - Prentice Hall International, Inc, 2007. - 752 p.

УДК 338.515:657

І.М. ДИНЬКО

(Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна)

Еволюція поняття прибутку: теоретичний аспект

Прибуток виступає тим комплексним показником, який узагальнює усі результати виробничо-господарської діяльності підприємства та визначає його ефективність. Для розкриття сутності категорії прибутку доцільно розглянути еволюцію його формування та сучасне розуміння вченими цього поняття.

Стаття присвячена дослідженню особливостей формування категорії прибутку в контексті історичного розвитку економічної науки. Розглянуто підходи до трактування його сутності основними школами політичної економії та сучасне розуміння категорії прибутку. Обґрунтовано, що термін «прибуток» набував різного значення залежно від цілей визначення, від взаємовідносин власників і робітників господарюючого суб'єкта, від ступеня розвитку економіки, економічних та політичних поглядів на процес виробництва і реалізації, від вимог користувачів бухгалтерської інформації. Дослідження категорії прибутку, його сутності та джерел походження дають автору можливість сформулювати власне визначення прибутку як позитивного (додатного) фінансового результату діяльності підприємства у процесі ведення господарської діяльності понад витрати виробництва та інші відрахування.

Ключові слова: прибуток, фінансовий результат, дохід, додана вартість, капітал.

И.М. ДЫНЬКО

(Луцкий национальный технический университет, г. Луцк, Украина)

Эволюция понятия прибыли: теоретический аспект

Прибыль выступает тем комплексным показателем, который обобщает все результаты производственно-хозяйственной деятельности предприятия и определяет его эффективность. Для раскрытия сущности категории прибыли целесообразно рассмотреть эволюцию его формирования и современное понимание учеными этого понятия.

Статья посвящена исследованию особенностей формирования категории прибыли в контексте исторического развития экономической науки. Рассмотрены подходы к трактовке его сущности основными школами политической экономии и современное понимание категории прибыли. Обосновано, что термин «прибыль» приобретал различное значение в зависимости от целей определения, от взаимоотношений собственников и рабочих хозяйствующего субъекта, от степени развития экономики, экономических и политических взглядов на процесс производства и реализации, от требований пользователей бухгалтерской информации. Исследование категории прибыли, его сущности и источников происхождения дают автору возможность сформулировать собственное определение прибыли как положительного (положительного) финансового результата деятельности предприятия в процессе ведения хозяйственной деятельности более издержки производства и другие отчисления.

Ключевые слова: прибыль, финансовый результат, доход, добавленная стоимость, капитал.

Evolution of the Concept of Profit: Theoretical Aspect

Profit is the general index summing up the outcomes of company industrial and economic activity and evaluating its efficiency. To reveal the point of profit one should consider its formation and evolution as well as contemporary scientists' insight into the concept.

The article covers the formation of profit in the context of economic historical development. Approaches to the interpretation of its essence by major political economy schools and current understanding of the category of profit have been observed. It has been proved that the term 'profit' has carried different values depending on the purpose of its determining, owners-employees relations, level of economic development, economic and political views on production and sales, financial information user demands. Research into category of profit, its nature and sources of origin gives the author opportunity to define profit as the company's positive financial performance in doing business over production costs and other deductions.

Keywords: profit, profit & loss, income, value added, capital.

Постановка проблеми. Категорія прибутку і сьогодні є досить дискусійною. Суперечки про її природу йдуть уже більше трьох сторіч, але й досі теорія прибутку є незавершеною. Це, звісно, не може не впливати на процеси управління економікою. «Термін «прибуток», – зазначає В.К. Полторигін, – напевно, витримав найбільш запеклу полеміку в політекономії. Спочатку стверджувалось, що прибуток є категорією виключно капіталізму... Потім економісти поступово стали визнавати необхідність вивчення питання про прибуток при соціалізмі. Нарешті, усі дійшли висновку, що прибуток – необхідна умова успішного ведення господарства» [19, с. 28].

Для більш глибокого дослідження цього питання доцільно звернути увагу на історію розвитку концепцій прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням категорії прибутку в різний час займалися як зарубіжні (К. Друрі [12], Р. Ентоні [37], Т.Р. Карлін [13], В.Ф. Палій [22], Я.В. Соколов [31], П. Самуельсон [28], Г.В. Савицька [27], Е.С. Хендріксон і М.Ф. Ван Бреда [34], А.Д. Шеремет [35], так і вітчизняні (О.С. Бородкін [3], Ф.Ф. Бутинець [2], С.Ф. Голов [5], В.В. Сопко [32], Є.І. Свідерський [7]) вчені. Втім, питання визначення прибутку й дотепер належить до найбільш складних проблем економічної теорії і господарської практики.

Метою статті є дослідження сутності прибутку в історичній ретроспективі для уточнення поняття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практично усі основні школи політичної економії, так чи інакше, торкались питань сутності формування прибутку.

Спочатку прибуток розглядався і досліджувався в якості загальної форми доходу на капітал, при цьому між ним і процентом не проводиться розмежування. Сутність цього вчення базується на теорії трьох факторів виробництва, якими є земля, капітал і праця. Використання кожного з цих факторів породжує прибуток, відповідно, ренту на землю, прибуток на капітал і заробітну плату на працю. Прибуток, як наслідок, має самостійне походження.

Теорія, що відкидає самостійність походження прибутку, зароджується в XVII сторіччі в Англії. З поясненням проценту як форми присвоєння доданої праці пов'язане виникнення класичної школи політичної економії, засновником якої став У. Петті [23]. Хоча прибуток як самостійна категорія У. Петті не досліджується, однак він вважав, що загальною формою доданого продукту слугує рента в двох її формах: рента із землі і рента із грошей (проценти). У. Петті та його найближчі послідовники зводять ренту і проценти до доданої праці і обидві ці форми доходу розглядають як результат відчуження засобів виробництва від виробника. Цією теорією було також закладено підвалини трудової теорії вартості.

У свою чергу, теоретичні погляди меркантилістів у своїй основі мали дослідження зовнішньої торгівлі. Вони стверджували, що прибуток виникає у сфері обігу внаслідок того, що товари продаються за кордоном за більш високими цінами, ніж їх купили в країні. Тобто, джерелом багатства вважалася торгівля [33, с. 27].

У XVIII сторіччі формуються три головних напрями в області вчення про походження прибутку. Німецькі та італійські економісти вважають джерелом прибутку використання капіталу, його продуктивність. В Англії наслідують учення У. Петті і його послідовників, які розглядали прибуток як продукт чистої праці. У Франції того часу набула розвитку школа фізіократів, яскравим представником якої був Ф. Кене [14], які вважали, що прибуток створюється тільки у сільському господарстві, де дії сил природи призводять до росту споживчих вартостей понад витрати виробництва. При цьому фізіократи перенесли дослідження про походження доданої вартості зі сфери обігу до сфери виробництва. Однак, загальною і єдиною формою доданої вартості фізіократи вважали тільки земельну ренту, якій підпорядковані також прибуток і проценти як частина земельної ренти. Та, з часом, виявилась однобічність поглядів фізіократів: сама по собі природа без застосування капіталу і праці не може постійно примножувати суспільне багатство, – зазначає В.П. Кодацкий [15, с. 8].

Найбільш обґрунтовану відповідь щодо питання характеру походження та формування прибутку дала класична школа, найвидатнішими представниками якої стали А. Сміт [30] та Д. Рікардо [26].

А. Сміт писав: «При обміні створеного товару на гроші, працю та інші товари, до оплати сировини і заробітної плати потрібно додати дещо, що складає прибуток підприємця, який в цій справі ризикував власним капіталом» [30, с. 46].

У своїй праці «Дослідження природи та причин багатства народів», яка була опублікована 1776 року, він розробив найважливіші категорії трудової теорії вартості. А. Сміт вказує, що прибуток – це продукт чужої праці, що привласнюється капіталістом. Він пише: «...вартість, яку робітники додають до вартості матеріалів, розкладається в цьому випадку на дві частини, з котрих одна спрямована на оплату їх заробітної платні, а інша – на оплату прибутку їх наймача на весь капітал, який він авансував у вигляді матеріалів і заробітної платні», тобто прибуток є вирахуванням з продукту праці робітника на користь капіталіста, а при використанні найманої праці реалізована вартість не залишається цілковито у виробника товару, як це було при простому товарному виробництві, а поділяється на заробітну плату, прибуток і ренту. Таке визначення вартості наблизило вченого до розуміння прибутку як доходу, який виступає винагородою капіталісту, а в подальшому було широко використано Ж.-Б. Сеєм [29] та іншими економістами.

Наукове визначення прибутку А. Сміта розвинув Д. Рікардо. Його теорія прибутку базується на наступних основних положеннях: по-перше, усі товари продаються за вартістю, яка визначається затracеним на їх виробництво робочим часом; по-друге, вартість товару має покрити всі понесені витрати (у тому числі і заробітну плату); по-третє, залишок створює прибуток [16, с. 37].

Звідси вчений робить важливий висновок про те, що розмір прибутку залежить від зміни розміру заробітної плати: прибуток зростає при умові зниження заробітної плати, і навпаки. Д. Рікардо відмовився від трактування А. Сміта, де той визначав розмір прибутку виключно розміром капіталу і заперечував положення, що «прибуток – це заробітна плата за особливий вид праці з нагляду і управління» [16, с. 37], а також сформулював закон, згідно якого величини заробітної плати і прибутку знаходяться у зворотній залежності один до одного. Він розглядав прибуток як додаткову вартість, вироблену робітником, як різницю між вартістю, що створена працею робітника, і тою вартістю, яку він отримує у вигляді заробітної плати. Однак існування прибутку Д. Рікардо вважав природним і ніколи не ставив питання щодо походження додаткової вартості, досліджуючи лише фактори, які визначають розмір прибутку.

Спираючись на теорію трудової вартості, А. Сміт і Д. Рікардо завершили розпочате фізіократами виділення прибутку в особливу економічну категорію.

Погляди А. Сміта і Д. Рікардо стали основою створення концепції продуктивності капіталу, за якою прибуток є результатом заміни людської праці капіталом. У подальшому, концепція продуктивності капіталу переростає у теорію трьох факторів виробництва: праці, капіталу і землі. Вона була розвинута французьким економістом Ж.-Б. Сеєм на початку XIX століття. За Ж.-Б. Сеєм, капітал, який ототожнюється із засобами виробництва, володіє самостійною продуктивністю, не залежить від продуктивності праці, а результатом продуктивності капіталу є отриманий прибуток. Таким чином, прибуток є справедливою винагородою підприємця за «продуктивну послугу», яку надає його капітал.

Трактування прибутку як трудового доходу, винагороди за підприємницьку діяльність, виникло у першій половині XIX століття, і обґрунтоване англійським економістом Джеймсом Міллем [20]. Він стверджував, що прибуток обчислюється шляхом вирахування з доходу підприємства витрат на придбання необхідних товарів і послуг (сировина, транспорт), а також виплаченої персоналу заробітної плати. Пізніше, німецький вчений В. Рошер розвинув цю теорію і визначив прибуток як підприємницьку заробітну плату [33, с. 30].

Неоднозначність трактування прибутку як «складової доходу» висловлена Дж.Р. Мак-Куллохом, а потім, після деяких сумнівів, і А. Маршалом [19]. На їхню думку, вираховувати з доходів підприємства слід, окрім вище зазначених витрат, також винагороди, які використовують у даному виробництві капіталів.

Цікавою є позиція теорії трудової вартості створена У. Петті у XVII столітті, розвинута А. Смітом та Д. Рікардо, та обґрунтована К. Марксом та Ф. Енгельсом [18]. В основі теорії лежить припущення, що товар і вартість є історичними категоріями товарного виробництва. А. Сміт і Д. Рікардо змішували додаткову вартість з прибутком, але не могли пояснити перетворення додаткової вартості в прибуток. Це було зроблено лише К. Марксом. Він стверджував, що одна частина вартості товару уособлюється у вигляді витрат, а інша представлена надлишком вартості товару над витратами виробництва – додатковою вартістю.

Таким чином, К. Маркс показує, що додаткова вартість, яка створена безоплатною працею робітників, в дійсності виступає як надлишок вартості товару над витратами його виробництва, і цей надлишок, який відноситься до всього авансованого капіталу, приймає форму прибутку. Він стверджував, що додаткова вартість – це субстанція прибутку [17, с. 42].

К. Маркс визначає, що суть прибутку можна подати у розрізі джерел створення суспільного продукту: спожиті засоби, необхідна і додаткова праця [18, с. 135].

На наш погляд, різниця між прибутком і додатковою вартістю полягає у тому, що прибуток – це реалізована додаткова вартість. При виробництві товару ми створюємо додаткову вартість, а прибуток отримуємо коли реалізуємо цей товар.

Цікавими є роздуми про прибуток П. Самуельсона. У своїй книзі «Економіка» [28, с. 182] він пише про те, що прибуток являє собою різносторонню категорію (на відміну від попередників, які розглядали категорію прибутку з однієї позиції: як дохід від факторів виробництва, як винагорода за підприємницьку діяльність тощо). Він стверджує, що існує п'ять видів прибутку:

1) прибуток, як безумовний дохід від факторів виробництва. Такий прибуток отримують власники підприємства, які забезпечили участь факторів у виробництві;

2) прибуток, як винагорода за підприємницьку діяльність і впровадження технічних удосконалень;

3) прибуток, як непередбачене відхилення від очікуваних доходів, що викликане невизначеністю;

4) прибуток – це дохід, який породжений монополістичним положенням;

5) прибуток, як надлишковий дохід, величину якого можна виміряти і який можна обкласти податком.

На початку ХХ століття з'являється принципово новий підхід щодо сутності прибутку. Засновниками нової течії були американські економісти Й. Шумпетер [36] і Ф. Найт [21].

З ім'ям Й. Шумпетера пов'язана теорія підприємницького прибутку. Згідно з нею, прибуток визначається як вартісна категорія та винагорода за здійснення функцій нововведення, втілення досягнень науково-технічного прогресу, що сприяють формуванню нових потреб і забезпечують їх задоволення. Тобто, прибуток – це не володіння капіталом, а застосування і впровадження нових факторів виробництва. Тому підприємець – це той, хто використовує існуючі методи по-іншому, більш ефективно впроваджує їх комбінації. Саме це породжує різницю між існуючими цінами і витратами виробництва, що зменшуються в результаті нових комбінацій.

Деяко інші принципи розвиває Ф. Найт, який також пов'язує походження прибутку з підприємницькою діяльністю, але з іншим її аспектом – фактором господарського ризику (підприємницького ризику). Базуючись на ідеях Л. Вальраса [11], Ф. Найт ввів поняття «чистого» прибутку, тобто «залишку із залишку», із якого, окрім вже названих елементів, вилучені також винагорода керівництва підприємства і премія за ризик. Ф. Найт проводить різницю між ризиком, величину якого можна розрахувати методами теорії ймовірності, і невизначеністю, величина якої в принципі не піддається розрахунку. У відповідності з концепцією Ф. Найта саме невизначеність є джерелом виникнення чистого прибутку або збитку [8, с. 30].

Таким чином, Й. Шумпетер і Ф. Найт стверджували, що прибуток – це не лише винагорода за діяльність підприємця, він може існувати лише у динамічній економіці.

Проте, такі твердження мають ряд заперечень:

а) теорія нововведень не враховує прибуток у таких сферах економіки, де діяльність підприємця носить рутинний характер;

б) найбільші прибутки часто отримують не найбільш кваліфіковані, розумні і кмітливі підприємці, і не ті, що схильні до великого ризику;

в) як прийняти суб'єктивне пояснення прибутку, коли той, хто його отримує не займається працею та по факту не зазнає ділового ризику? Така ситуація існує в акціонерних компаніях, де акціонери не приймають участі в управлінні підприємством, але отримують дивіденди, та мають можливість обмежити свій ризик, вилучивши капітал з біржі, де котуються їхні акції. Кейнс у своїй «Загальній теорії...» стверджував, що «рантьє» піклується основним чином про мобільність свого капіталу [6, с. 71].

Вплив підприємця на структуру ринку визначив А. Маршал [19]. Він дослідив значення такого впливу на ринок товарів і ринок факторів виробництва:

а) підприємець використовує рекламу, намагаючись тим самим впливати на появу на ринку конкурентів, може вимагати від влади тарифного протекціонізму – ринок товарів;

б) підприємець для зниження витрат намагається недоплатити за працю і капітал – ринок факторів виробництва.

Вплив для збільшення продажних цін здійснюється одночасно зі спрямованими на зниження витрат діями. Прибуток – це платіж не за продаж, а за свого роду перемогу. Таким чином, прибуток пов'язаний не з економічною роллю підприємця, а тільки з суб'єктивною ситуацією, у якій він знаходиться. А сам прибуток виступає як надбавка до витрат, як залишок, породжений структурними чи кон'юктурними причинами.

Спільною ознакою зазначених теорій є визнання джерелом прибутку творчої діяльності підприємця.

Однією з основних нерозв'язаних проблем сьогодення є проблема термінології. Дослідники застосовують досить широкий спектр варіантів термінів, під якими розуміють часто одне і те ж поняття.

У процесі дослідження поняття прибутку, деякі автори обмежуються кількісним визначенням категорії. Зокрема, О. Гаврилишин зазначає, що «прибуток як економічна категорія являє собою грошове вираження різниці (сальдо) між вартістю реалізованої продукції і витратами на її виробництво» [4, с. 33]. Проте, ці визначення прибутку не розкривають його економічної природи.

Г.І. Башнянин розглядає прибуток як додаткову вартість, представлену як породження всього авансованого капіталу. На його думку, додаткова вартість – це вартість, яка створюється абстрактною працею найманих працівників понад вартість їх робочої сили і яка безоплатно привласнюється капіталістом, тим самим підкреслюючи, що джерелом прибутку є додаткова вартість, що створюється в процесі виробництва. Вчений також справедливо зазначає, що прибуток і додаткова вартість у реальному житті не завжди збігаються і робить логічний висновок, що «прибуток – це реалізована частина додаткової вартості» [1, с. 289].

У своєму визначенні категорії прибутку, І.О. Бланк одним з перших використовує співвідношення ризику і доходу. На думку вченого, прибуток – це виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, та який являє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [9, с. 10].

Р.П. Валевиц та Г.А. Давидова, розглядаючи прибуток, вказують, що з розвитком ринкових відносин з'являються інші джерела прибутку, а саме: «прибуток, зароблений завдяки ініціативі підприємця, прибуток, отриманий при сприятливих обставинах, неочікуваний, припустимий і визнаний органами державної влади» [10, с. 181].

Питанню походження прибутку присвячене дослідження «прибутку у «фінансових аспектах» російського вченого Л.М. Пронського, який зазначає, що «прибуток є гроші, а не праця, корисність або щонебудь» [25, с. 3]. На думку вченого, прибуток одного можливий лише за рахунок іншого. Цим іншим може бути інший капіталіст, «друкарський верстат», іноземець. Відповідно до цього Л.М. Пронський виділяє три основних джерела виникнення прибутку: мікро-, макро-, мегаекономічний. Таким чином, тут йдеться про відповідь на питання «звідки беруться гроші, завдяки яким прибуток може бути одержаний?».

Результати наукових праць останніх років свідчать про актуальність та новизну досліджень економічної природи прибутку, джерел його формування та методики визначення в ході історичного розвитку суспільства в аспекті змін політичних і соціально-економічних умов діяльності підприємств та організацій.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що на сьогодні категорія прибутку характеризується кількома десятками термінів, що потребує певної систематизації дефініцій.

Зауважимо, що прибуток – це не лише економічне поняття, а у певній мірі політичне, ідеологічне. Якщо дискусійний характер поняття є причиною трактувань, залежно від існуючих точок зору, то політична складова зумовлює існування двох напрямів визначення прибутку: політико-економічного і загальноекономічного.

Сутність політико-економічного напряму визначення полягає у тому, що прибуток виступає перетвореною формою доданої вартості, частиною чистого доходу, отриманого для суспільства, однією з ключових форм грошових накопичень, створених у різних сферах економіки.

Усі економічні категорії, у тому числі і прибуток, є абстракціями, лише теоретичними обґрунтуваннями. Для їх практичного застосування потрібною є інтерпретація прикладними економічними науками, до яких відноситься і бухгалтерський облік. Поряд з іншими науками, бухгалтерський облік не лише вивчає факти та явища,

що виникають у процесі господарювання, а й впорядковує та систематизує відомості про них. Отримані таким чином знання входять до системи категорій і визначень, які, відображаючи економічні відносини, носять специфічний, історично перехідний характер.

Питання залежності категорій і визначень від сутності економічних дій та подій різних галузей функціонування і діяльності суб'єктів є досить актуальним і тепер. Поняттям, які були забуті у часи планово-адміністративної економіки, в умовах розвитку ринкових відносин знову приділяється велика увага. А з іншої сторони, нового змісту набувають категорії, що уже зазнали певної трансформації під впливом розвитку продуктивних сил.

Прибуток є загальною економічною категорією, яка притаманна товарно-грошовим відносинам, і є формою доходу підприємця, який здійснює певний вид діяльності. Прибуток не є гарантованим доходом підприємця, який вклав свій капітал у той чи інший вид бізнесу. Він є результатом умілого й успішного здійснення цього бізнесу. Тобто прибуток є, свого роду, платою за ризик здійснення підприємницької діяльності.

Прибуток характеризує не весь дохід, який отриманий у процесі підприємницької діяльності, а тільки ту частину доходу, яка звільнена від понесених витрат на здійснення цієї діяльності.

Таким чином, прибуток – це загальноекономічна категорія. Він являє собою частину доходу конкретного діючого підприємства, отриманого під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища та рівня розвитку підприємництва, є різницею між доходами, які були отримані від усіх видів діяльності, і витратами підприємства, що були понесені у процесі отримання цих доходів, і використовується для здійснення процесу розширеного відтворення та задоволення інтересів власників підприємства, працівників, інвесторів і держави.

Висновки. Узагальнивши історичний досвід, зазначимо, що протягом кількох століть розвивались і співіснували різноманітні теорії трактування прибутку, точились дискусії з питань застосування їх на практиці. Аналізуючи досвід попередників, вчені по-різному визначали сутність прибутку та джерела його отримання.

Автор дотримується думки, що методика його розрахунку у тому чи іншому періоді залежала від цілей такого розрахунку; від взаємовідносин власників і робітників господарюючого суб'єкта; від ступеня розвитку економіки; економічних та політичних поглядів на процес виробництва та реалізації; вимог користувачів бухгалтерської інформації тощо. Дослідження категорії прибутку, його сутності та джерел походження дають можливість зробити власний висновок та подати визначення прибутку наступним чином: прибуток – це позитивний (додатний) фінансовий результат діяльності підприємства у процесі ведення

господарської діяльності понад витрати виробництва та інші відрахування.

4 Список використаних джерел

1. *Башнянин Г.І.* Політична економія: в 2 ч. Ч.І. Загальна економічна теорія / Г.І. Башнянин, П.Ю. Лазур, В.С. Медведєв. – К.: ІЗМН, 1997. – 303 с.
2. *Бутинець Т.А.* Документування господарських операцій: теорія, методологія, комп'ютеризація: [монографія] / Т.А. Бутинець – Житомир: ЖІТІ, 1999. – 412 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік / [О.С. Бородкін, А.М. Герасимович, Г.Г. Кірейцев та ін.]; за ред. Ф.Ф. Бутинця. – [7-ме вид., доп. і перероб.]. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 832 с.
4. *Гаврилишин О.* Основні елементи теорії ринкової системи / О. Гаврилишин. – К.: Наук. Думка, 1992. – 128 с.
5. *Голов С.Ф.* Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2001. – 840 с.
6. *Кейнс Дж. М.* Трактат про грошову реформу. Загальна теорія зайнятості, процента та грошей: Реферат-дайджест / Асоціація українських банків / В.М. Фещенко (референт-уклад.). — К., 1999. — 189с.
7. *Свідерський Д.Є.* Облік та аудит фінансових результатів діяльності підприємств (на прикладі цукрових заводів асоціації «Київцукор»): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Д.Є. Свідерський. – Київ, 2002. – 20 с.
8. *Бабо А.* Прибыль / А. Бабо; пер. с фр., общ. ред. и коммент. В.И. Кузнецова. – М.: Прогресс, Универс, 1993. – 176 с.
9. *Бланк І.А.* Управление прибылью / І.А. Бланк. – К.: Ника-центр, 1998. – 544 с.
10. *Валевич Р.П.* Экономика торгового предприятия / Р.П. Валевич, Г.А. Давыдова. – Мн.: Высш. шк., 1996. – 367 с.
11. *Вальрас Л.* Элементы чистой политической экономии, 1874 // 25 ключевых книг по экономике / Л. Вальрас. – Изд-во "Урал-LTD", 1999. – 559 с.
12. *Друри К.* Управленческий и производственный учет / К. Друри; пер. с англ., пятое издание, перераб. и доп. – М.: Юнити-Дана, 2005. – 735 с.
13. *Карлин Т.П.* Анализ финансовых отчетов (на основе ГААР) / Т.П. Карлин, А.Р. Макмин. – М.: ИФРА-М, 2001. – 448 с.
14. *Кене Ф.* Избранные экономические произведения. / Ф. Кене. – М.: Соцэкгиз, 1960. – 551 с.
15. *Кодацкий В.П.* Во имя прибыли / В.П. Кодацкий. – Харьков: Экономика, Харьковское отд., 2002. – 265 с.
16. *Литвиненко О.И.* Теории прибыли / И.О. Литвиненко. – М.: Мисль, 1979. – 206 с.
17. *Маркс К.* Заработная плата, цена и прибыль. Наемный труд и капитал / К. Маркс. – М. Политиздат, 1990. – 110 с.
18. *Маркс К.* Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. – [2-е изд.]. – М., 1960. – Т.25. Маркс К. Капитал. К анализу процесса производства. – 409 с.

19. *Маршалл А.* Принципы экономической науки: в 3 т. / А. Маршалл; пер. с англ. – М.: Прогресс, 1993. – Т.1. – 415 с.
20. *Милль Дж.С.* Основы политической экономии и некоторые аспекты их приложения к социальной философии: в 3 т. / Дж.С. Милль. – М.: Прогресс, 1980. – 1450 с.
21. *Найт Ф.* Риск, неопределённость и прибыль / Ф. Найт; пер. с англ. – М.: Дело, 2003. – 360 с.
22. *Палий В.Ф.* Управленческий учёт издержек и доходов (с элементами финансового учёта) / В.Ф. Палий– М: Инфра-М, 2006 – 279 с.
23. *Петти В.* Трактат о налогах и сборах; Verbum sarianti - слово мудрым; Разное о деньгах. / В. Петти. – М.: «Ось-89», 1997. – 112 с.
24. *Полторыгин В.К.* Экономические методы расчета эффективности производства / В.К. Полторыгин. – М., 1968. – 28 с.
25. *Пронский Л.М.* Три источника прибыли (введение в общую теорию прибыли, рынка и денег) / Л.М. Пронский. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 40 с.
26. *Рикардо Д.* Начала политической экономии и налогового обложения. Соч. Т.1. / Д. Рикардо. – М.: Госполитиздат, 1955. – 360 с.
27. *Савицкая Г.В.* Анализ хозяйственной деятельности предприятий АПК / Г.В. Савицкая; - [4-е изд., испр. и доп.]. – Мн.: Новое знание, 2004. – 736 с.
28. *Самуэльсон П.А.* Экономика / П.А. Самуэльсон; пер. с англ., под общ. ред. А.С. Кудрявцева. – Г.: Прогрес, 1964. – 843 с.
29. *Сей Ж.-Б.* Трактат по политической экономии. Экономические гармонии / Ж.-Б. Сей. – М.: Дело, 2000. – 232 с.
30. *Смит А.* Исследование о природе и причинах богатства народов: в 2-х т. / А. Смит; пер. с англ. – М., 1935. – 645 с.
31. *Соколов Я.В.* Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней / Я.В. Соколов. – М.: ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
32. *Сопко В.В.* Издержки производства и себестоимость продукции в пищевой промышленности / В.В. Сопко – К.: Изд-во «Техника», 1976. – 182 с.
33. *Тамошина Г.И.* Прибыль, формирование, распределение, налогообложение / Г.И. Тамошина, Е.П. Смольянова. – Воронеж: Центр. – Чернозем. кн. изд.-во, 2000. – 153 с.
34. *Хендриксен Э.С.* Теория бухгалтерского учета / Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда; [пер. с англ. под ред. проф. Я.В. Соколова]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 576 с.
35. *Шеремет А.Д.* Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А.Д. Шеремет. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 415 с.
36. *Шумпетер Й.* Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Шумпетер Й.; пер. с нем.; общая ред. акад. А.Г. Милейковского. – М.: Прогресс, 1982. – 456 с.
37. *Antony R.N.* (1965). Planning and Control Systems: St. Framework for Analysis. – Boston, Massachusetts, Harward University Press. – P. 442.